

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 12/22/2011
Spisová značka: 25 Cdo 5059/2009
ECLI: ECLI:CZ:NS:2011:25.CDO.5059.2009.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo: Náhrada škody
Dotčené předpisy: § 420 obč. zák.
 § 442 obč. zák.
Kategorie rozhodnutí: C

25 Cdo 5059/2009

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Vojtka a soudců JUDr. Marty Škárové a JUDr. Roberta Waltra v právní věci žalobce **Lesy České republiky, s. p.**, se sídlem v Hradci Králové, Přemyslova 1106/19, IČO 42196451, proti žalovanému **R. S.**, zastoupenému Mgr. Čestmírem Sekaninou, advokátem se sídlem v Boskovicích, Hybešova 17, o 95.374,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Blansku pod sp. zn. 6 C 214/99, o dovolání žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 13. července 2009, č. j. 44 Co 229/2006-198, takto:

I. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 13. července 2009, č. j. 44 Co 229/2006-198, a rozsudek Okresního soudu v Blansku ze dne 10. dubna 2006, č. j. 6 C 214/99-147, pokud jimi bylo rozhodováno o povinnosti k zaplacení 84.374,- Kč se 17% úrokem z prodlení od 6. 5. 1998 do zaplacení, a ve výrocích o náhradě nákladů řízení, se **zrušují** a věc **se vrací** v tomto rozsahu Okresnímu soudu v Blansku k dalšímu řízení.

II. Dovolání proti výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby ohledně 17% úroku z prodlení z částky 84.374,- Kč od 1. 4. 1998 do 5. 5. 1998, a proti výroku, jímž byl zrušen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby ohledně 11.000,- Kč se 17% úrokem z prodlení od 1. 4. 1998 do zaplacení a řízení bylo v tomto rozsahu zastaveno, **se odmítá**.

O d ů v o d n ě n í :

Okresní soud v Blansku rozsudkem ze dne 14. 9. 2001, č. j. 6 C 214/99-35, uložil žalovanému, aby zaplatil žalobci částku 84.374,- Kč s příslušenstvím, co do částky 11.000,- Kč s příslušenstvím žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. K odvolání žalovaného Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 27. 2. 2004, č. j. 17 Co 39/2002-49, rozsudek ve vyhovujícím výroku zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Okresní soud v Blansku následně rozsudkem ze dne 8. 6. 2004, č. j. 6 C 214/99-102, žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. I tento rozsudek byl Krajským soudem v Brně zrušen a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Okresní soud v Blansku rozsudkem ze dne 10. 4. 2006, č. j. 6 C 214/99-147, zamítl žalobu, jíž se žalobce domáhal zaplacení 95.374,- Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že matka žalovaného J. S. zamýšlela prodat své lesní pozemky R. P. Za tímto účelem žalovaný tyto pozemky v terénu označil, R. P. v průběhu ledna až února 1998 na vyznačených místech vytěžil 62 kusů smrků a modřínů a žalovanému za to předal peníze. Protože však žalovaný zaměnil pozemek své matky s pozemky, které měl v nájmu žalobce (nájem s právem hospodaření, resp. těžby dřeva ve smyslu zákona č. 289/1995 Sb.), bylo dřevo vytěženo z nesprávného pozemku. Podle soudu prvního stupně je osobou odpovědnou za porušení prevenční povinnosti ve smyslu § 415 obč. zák. R. P., který i kdyby byl ujistěn žalovaným o osobě vlastníka porostů, měl si tyto informace ověřit a opatřit si povolení k těžbě. Oproti tomu v jednání žalovaného neshledal soud porušení právní povinnosti, které by bylo v příčinné souvislosti se škodou (ušlým ziskem z

plánované těžby podle nájemní smlouvy) způsobenou žalobci.

K odvolání žalobce Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 13. 7. 2009, č. j. 44 Co 229/2006-198, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že uložil žalovanému, aby zaplatil žalobci 84.374,- Kč se 17% úrokem z prodlení od 6. 5. 1998 do zaplacení, ohledně 17% úroku z prodlení z částky 84.374,- Kč za dobu od 1. 4. 1998 do 5. 5. 1998 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, ohledně částky 11.000,- Kč se 17% úrokem z prodlení od 1. 4. 1998 do zaplacení rozsudek soudu prvního stupně zrušil a řízení v tomto rozsahu zastavil; dále rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Souhlasil se závěrem, že škodu žalobci způsobil R. P., který dal pokyn ke kácení lesa a k odvozu vytěženého dřeva. Žalovaný jako osoba angažovaná ve věci prodeje „dřeva na stojato“ však rovněž porušil svou právní povinnost dbát, aby dřevo nebylo odňato někomu jinému než jeho matce, jejíž záležitost obstarával. Mezi jednáním žalovaného a škodlivým následkem je proto třeba spatřovat příčinnou souvislost. Zavinění žalovaného alespoň ve formě nedbalosti nebylo z jeho strany zpochybněno, pokud vlastnické hranice lesních pozemků nebyly vůbec zaměřeny a ani matka žalovaného si tedy nemohla být jistá jejich hranicemi. Výši ušlého zisku odvolací soud dovodil z obsahu obchodní smlouvy č. 975606, kterou si žalobce pronajal lesní pozemky ing. R. R. s oprávněním těžit na nich dřevo a nakládat s výtěžkem.

Proti rozsudku odvolacího soudu (výslovně proti všem jeho výroky) podal žalovaný dovolání z důvodů uvedených v § 241a odst. 2 písm. a) a b) o.s.ř. Je přesvědčen, že řízení je zatíženo vadou, neboť přes řádné poučení žalobce podle § 118a a § 119a o.s.ř. před soudem prvního stupně odvolací soud doplnil dokazování, ačkoli důkazy mohly být žalobcem navrženy a provedeny již v rámci řízení prvostupňového. Nejednalo se o prokazování skutečností již známých, nýbrž o doplnění dokazování, proto se žalovaný cítí být dotčen na svých procesních právech. Dovolatel má dále za to, že nebyl prokázán jakýkoli vztah žalobce k předmětným lesním pozemkům, tedy nebyla prokázána jeho aktivní legitimace ve sporu. Ušlý zisk nelze určit jako cenu utrženou za dřevní hmotu, neboť žalobce by musel splnit povinnost uloženou mu § 24, § 28, § 28a zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, tj. dovést pozemek do zajištěné kultury či vyplatit vlastníkovu náhradu. Škoda tak žalobci vzniknout nemohla nebo přinejmenším nebyla z jeho strany prokázána její výše. Nesprávně byla odvolacím soudem posouzena také otázka pasivní věcné legitimace, neboť žalovaný za ušlý zisk žalobce neodpovídá za situace, kdy je zřejmé, že žalobce má přímý nárok vůči R. P. odpovědnému za vytěžení nesprávné části lesa, a to zejména s ohledem na to, že jde o podnikatele působícího v oboru, u něhož se nejedná o první pochybení tohoto charakteru. Ustanovení § 415 obč. zák. nelze aplikovat na situaci, kdy žalovaný ukázal v terénu pozemky ve vlastnictví jeho matky; jednalo by se o příliš extenzivní výklad uvedeného ustanovení, a pokud odvolací soud neformuloval další předpoklady odpovědnosti žalovaného včetně zavinění (obdobně např. nedodržení pravidel sportovní hry apod.), nelze jej použít. Žalovaný by pak mohl odpovídat nejvýše R. P. za škodu způsobenou mu tím, že by zaplatil ušlý zisk žalobci. Dovolatel navrhl, aby dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu, případně soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalobce navrhl, aby bylo dovolání žalovaného pro nedůvodnost zamítnuto. Odvolací soud využil ustanovení § 213 odst. 1 a 2 o.s.ř. a zopakoval stejný důkaz, jaký již byl proveden před soudem prvního stupně před poučením žalobce podle § 118a odst. 3 o.s.ř. Aktivní věcná legitimace žalobce nemůže být prokázána nájemní smlouvou, neboť nájemní vztah je založen zákonem (§ 22 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku). Výši ušlého zisku žalobce jednoznačně prokázal obchodní smlouvou č. 975606, ze které vyplývá i způsob výpočtu ve vztahu k jednotlivým smluvním ujednáním. Na tom nic nemění námitky žalovaného, že s ohledem na budoucí náklady by takto vyčíslený zisk žalobci nezůstal. K otázce nedostatku pasivní věcné legitimace žalovaného žalobce poukazuje na zásadu solidární odpovědnosti škůdců podle § 438 odst. 2 obč. zák. Zmiňuje i lehkovážnost žalovaného, který není ochoten uhradit žalobci ušlý zisk s tvrzením, že se na vzniku uvedené situace nepodílel sám, ačkoliv má na jejím vzniku zásadní podíl. Výklad ustanovení § 415 a 420 obč. zák., který provedl odvolací soud, nepovažuje za extenzivní, neboť nelze jednoznačně stanovit veškerá určitá pravidla pro každý model chování.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) vzhledem k datu vydání napadeného rozhodnutí postupoval podle dosavadních právních předpisů (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 7. 2009 – srov. bod 12, čl. II zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony). Dospěl k závěru, že dovolání bylo podáno včas, účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o.s.ř.) a v souladu se zákonem bylo sepsáno a podepsáno advokátem (§ 241

odst. 1 a 4 o.s.ř.). Dovolání zčásti směřuje proti výrokům, proti nimž není tento mimořádný opravný přípustný, proti výroku ve věci samé o platební povinnosti žalovaného je pak dovolání přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř., a je v tomto rozsahu důvodné.

K dovolání proti výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku ohledně části příslušenství, a to 17% úroku z prodlení z částky 84.374,- Kč od 1. 4. 1998 do 5. 5. 1998, není žalovaný subjektivně legitimován, neboť z povahy dovolání jakožto opravného prostředku plyne, že dovolání může podat jen ta strana (účastník řízení), jíž nebylo rozhodnutím odvolacího soudu plně vyhověno, popřípadě, jíž byla tímto rozhodnutím způsobena jiná určitá újma na jejích právech, kterou lze odstranit zrušením napadeného rozhodnutí. Odvolací soud potvrzením zamítavého výroku nevyhověl odvolání žalobce a tím, že požadovaná povinnost žalovanému uložena nebyla, nevznikla mu újma odstranitelná zrušením této části rozhodnutí.

Dovolací soud odmítl rovněž dovolání směřující proti výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku ohledně částky 11.000,- Kč se 17% úrokem z prodlení od 1. 4. 1998 do zaplacení zrušen a řízení v tomto rozsahu zastaveno. Přípustnost dovolání proti takovému výroku sice zakládá ustanovení § 239 odst. 1 písm. a) o.s.ř., avšak dovolatel nevznáší konkrétní výhrady proti rozhodnutí, jímž byla napravena procesní chyba soudu prvního stupně. Nelze proto dovodit, že by dovolání podané výslovně proti všem výrokům rozsudku odvolacího soudu, mohlo za této situace být opodstatněné. Jde naopak v tomto rozsahu o dovolání zjevně bezdůvodné, proto je dovolací soud odmítl podle § 243b odst. 1 o.s.ř.

Ve věci samé dovolatel vytýká odvolacímu soudu nesprávné právní posouzení věci [důvod dovolání podle § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř.], které může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval. Dovatel vytýká odvolacímu soudu závěr o pasivní legitimaci, tj. o porušení právní povinnosti žalovaného za situace, kdy vytěžení dřeva provedla třetí osoba, a závěr o výši ušlého zisku.

Podle § 420 odst. 1 obč. zák. každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. Podle odstavce 3 tohoto ustanovení odpovědnosti se zproští ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil.

Podle § 415 obč. zák. každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.

Obecná odpovědnost za škodu podle této úpravy je založena na současném splnění čtyř podmínek - porušení právní povinnosti, vznik škody, vztah příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti a škodou a dále presumované zavinění. Porušením právní povinnosti je míněn objektivně vzniklý rozpor mezi tím, jak fyzická či právnická osoba skutečně jednala či opomenula jednat, a tím, jak jednat měla, aby dostála svým povinnostem. Vedle porušení povinnosti zákonné a smluvní zákon zakládá obecnou povinnost (tzv. generální prevence) ukládající každému počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku a na jiných hodnotách. Nedodržení této povinnosti je rovněž porušením právní povinnosti ve smyslu § 420 odst. 1 obč. zák., a tedy jedním ze základních předpokladů odpovědnosti za škodu.

Závěr odvolacího soudu o odpovědnosti žalovaného za škodu vychází z nezpochybněného skutkového základu, že to byl právě on, kdo označil v lese nesprávně za pozemek ve vlastnictví své matky určený k těžbě dřeva pozemek jiný, vlastnický jí nenáležící. Přispěl tak nepochybně ke vzniku újmy spočívající v tom, že R. P. vytěžil neoprávněně dřevo z cizího pozemku, neboť bez jeho označení žalovaným by k těžbě na tomto místě nedošlo. Zcela správně v tom odvolací soud shledal porušení prevenční povinnosti ve smyslu § 415 obč. zák. na straně žalované jakožto osoby vystupující za vlastníka pozemku. Povinností vlastníka ve vztahu k vlastníkům sousedních nemovitostí jsou nejen povinnosti výslovně v zákoně vyjmenované - zdržet se všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv (srov. § 127 obč. zák.), nýbrž i další povinnosti, jež zákon v § 415 obč. zák. ukládá každému, a to ve vztahu ke všem subjektům. Povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám, znamená pro vlastníka nemovitosti povinnost užívat a spravovat svůj majetek tak, aby přitom nedošlo ke škodě jiné osoby, tedy konkrétně dbát i o to, aby při plánování či organizování těžby dřeva nebylo zasaženo do vlastnických práv

vlastníků sousedících pozemků, a to zejména za situace, kdy hranice těchto pozemků nebývají zpravidla zřetelně rozlišeny a kdy při činnosti třetí osoby takový zásah hrozí.

Okolnost, že škodu způsobil neoprávněnou těžbou R. P., na tom nic nemění, neboť podle § 438 odst. 1 obč. zák. způsobí-li škodu více škůdců, odpovídají za ni společně a nerozdílně. Úprava společné odpovědnosti více osob odpovědných za škodu vychází ze zásady solidarity, která má obecnou platnost a vztahuje se nejen na případy, kdy škůdci způsobili škodu společným jednáním či souběžnou (na sobě nezávislou) činností, případně nečinností nebo opomenutím, vedoucí ke vzniku jediného škodlivého následku, ale rovněž na případy, kdy jednotliví škůdci odpovídají na základě odlišných principů. Při škodě způsobené více subjekty tedy dává zákon přednost pravidlu společné a nerozdílné odpovědnosti vůči poškozenému s tím, že ve vzájemném poměru se škůdci vypořádají podle účasti na způsobení škody (§ 439 obč. zák.). Nelze proto dovolateli přisvědčit, že by odpovědnost R. P. za škodu vylučovala odpovědnost žalovaného.

Podmínkou odpovědnosti je i vznik škody, tj. majetkové újmy vyjádřitelné v penězích. Žalobce v posuzované věci nebyl vlastníkem pozemků, z nichž byly vytěženy porosty, nepožaduje proto náhradu za jejich ztrátu jako takovou, nýbrž náhradu ušlého zisku, kterého mohl dosáhnout, pokud by za pravidelného běhu událostí sám těžbu provedl jako nájemce pozemků.

Podle § 442 odst. 1 obč. zák. se hradí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk).

Za škodu se v právní teorii i praxi považuje újma, která nastala v majetkové sféře poškozeného, a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi. Ušlý zisk je újmou spočívající v tom, že u poškozeného nedošlo v důsledku škodní události k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo při pravidelném běhu věcí očekávat. Takovou újmou může být i ztráta očekávaného příjmu v souvislosti s předpokládanou těžbou dřeva na pronajatých pozemcích. Při určení výše ušlého zisku se vychází z částky, kterou by za obvyklých okolností – nebýt škodní události – poškozený ze své činnosti získal, s přihlédnutím k nákladům, které by musel na dosažení těchto výnosů vynaložit; ušlý zisk je tedy hypotetická kategorie a jeho výše je dána rozdílem mezi celkovým příjmem z podnikání a náklady potřebnými k dosažení tohoto příjmu. Tomu ovšem vyčíslení nároku v posuzované věci neodpovídá, resp. z odůvodnění výše náhrady v rozsudku odvolacího soudu není zřejmé, na základě jakých skutečností lze považovat přisouzenou částku za hodnotu odpovídající uvedeným východiskům. Rozsudek odvolacího soudu je v tomto směru nepřezkoumatelný, neboť obsahuje pouhý poukaz na obchodní smlouvu žalobce s ing. R., aniž by jakkoliv vyložil, proč za ušlý zisk považuje právě částku určenou podle sjednaného ceníku dřeva, která přitom zřejmě představuje pouze hodnotu vytěženého dřeva jako takovou.

Protože tedy rozhodnutí odvolacího soudu ve výroku o platební povinnosti žalovaného v částce 84.374,- Kč se 17% úrokem z prodlení od 6. 5. 1998 do zaplacení není z hlediska určení výše škody správné, Nejvyšší soud České republiky rozsudek odvolacího soudu zrušil spolu se závislým výrokem o náhradě nákladů řízení [§ 242 odst. 2 písm. b) o.s.ř.]; jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, se vztahují i na rozhodnutí soudu prvního stupně (soud prvního stupně se vzhledem k odlišnému právnímu názoru na porušení právní povinnosti otázkou výše škody nezabýval), zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta za středníkem, odst. 3 o.s.ř.).

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný. Soud prvního stupně v dalším řízení určí přezkoumatelným postupem výši škody (ušlého zisku) a v novém rozhodnutí o věci samé rozhodne o náhradě nákladů řízení včetně nákladů dovolacího řízení (§ 243d odst. 1 o.s.ř.).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 22. prosince 2011

JUDr. Petr V o j t e k, v. r.
předseda senátu

